

Unieke monumenten in vochtig, tropisch Paramaribo

ANNETTE LIETH

Paramaribo is ontstaan vanuit een kleine versterkte handelsnederzetting aan de Surinamerivier. Veilig verscholen achter fort Zeelandia heeft het zich vrijwel ongestoord kunnen ontwikkelen. De architectuur van de monumentale gebouwen en de ligging aan de rivier geven Paramaribo een unieke ruimtelijke verschijningsvorm. Tegenwoordig ligt de hoofdstad er echter vervallen en verpauperd bij. Het straatbeeld wordt in steeds mindere mate gedomineerd door de oorspronkelijk wit geschilderde houten gebouwen met steile daken. Bomen zijn vrijwel uit de binnenstad verdwenen, grachten zijn gedempt en een beetje regenbui zorgt direct voor wateroverlast.



Rigoureuze uitbreiding aan de achterzijde van monumentale bebouwing aan de Waterkant. (naar dia's van S.A. Lieth, 1993)

Suriname herbergt, zonder monumenten van wereldfaam te bezitten, een groot aantal historische gebouwen die uniek zijn voor Zuid-Amerika. Vooral de in de binnenstad van Paramaribo gelegen houten en enkele stenen gebouwen zijn waardevolle monumenten die voor een groot deel het beeld van de stad bepalen. Karakteristiek is de uit de 17de, 18de, en 19de eeuw daterende bebouwing rond het Onafhankelijksplein en de directe omgeving daarvan.

De stadsbranden van 1821 en 1832 verwoestten een aanzienlijke hoeveelheid huizen en gebouwen. Als gevolg

hiervan zijn de meeste grote gebouwen in de binnenstad tussen 1821 en 1850 gebouwd zoals onder andere de Waag en het Stadhuis.

Stad in verval

Ingrijpende verbouwingen of uitbreidingen, ondeskundige restauraties, nieuwbouw en gebrek aan wetgeving bedreigen het cultureel erfgoed. Ook nu is brand geen onbekend verschijnsel. Zo werd tijdens de coup van 1980 het politiebureau aan de Waterkant, een van de laatste voorbeelden van de Surinaamse variant op de Amsterdamse Schoolstijl, in de as gelegd. Op vele vaak in het oog springende punten is de historische bebouwing al vervangen door niets ontziende nieuwbouw. Echte hoogbouw ontbreekt vooralsnog, hoewel de neiging sterk aanwezig is steeds meer de hoogte in te gaan.

Door onder andere hoge grondprijzen in de binnenstad, worden monumenten bewust verwaarloosd. Wanneer een pand dusdanig vervallen en onbewoonbaar is, wordt tot sloop overgegaan. Als er al waardering voor schoonheid en culturele waarden aanwezig is, dan is die voornamelijk gericht op de bekende monumenten, aan en nabij het Onafhankelijksplein.

Karakteristieke bouwstijl

Het fraaie Ministerie van Financiën en Hof van Justitie zijn grotendeels volgens de Hollandse stijl van die dagen ontworpen door Nederlandse bouwmeesters in Surinaamse Gouvernementsdienst. De detaillering is aangepast aan de plaatselijke ambachtelijke traditie. Behalve Surinaamse monumenten zijn dit tevens goede voorbeelden van Nederlandse bouwkunst en dus ook onze aandacht waard.

Eenvoudige waardevolle huizen, die een meer Surinaams karakter hebben, worden vergeten. Talloze zijn de laatste vijftig jaar verdwenen door gebrek aan bescherming. Het is te verwachten dat de komende jaren ook de laatste nog overgebleven fraaie straten met houten huizen, door sloop, verval, verbouwing en ongedisciplineerde nieuwbouw hun historisch en eigen karakter zullen verliezen.



Van groot tot klein zijn de gebouwen door constructie, materiaalgebruik en vormtaal sterk aan elkaar verwant. Een dergelijke band tussen grote monumentale gebouwen en kleine volkswoningen, die vooral tot uitdrukking komt in de houtbouw, is uniek. Deze simpele, geheel eigen Surinaamse bouwstijl, ontstaan ondanks de verwantschap met Holland en de "colonial style" in de VS, wordt uitsluitend gevonden in dit deel van de wereld. Een grotere bekendheid en waardering zou haar deel moeten zijn. Helemaal nu door een toenemend gebruik van beton een einde dreigt te komen aan deze bouwwijze.



In 1841 kwam dit gebouw, naar ontwerp van architect J.A. Voigt, gereed maar werd als Raadhuis slechts korte tijd gebruikt. Thans is het Ministerie van Financiën hier gevestigd. Zoals in die dagen gebruikelijk was, is het pand voorzien van een portiek met hoge zuilen, bekroond door een fronton. Op de voorgrond het standbeeld van J.A. Pengel.

De vervallen en al jaren leegstaande Waag. Voorheen stond op deze plek de Koffiewaag, die tijdens de stadsbrand van 1821 verloren ging. Het gebouw is uit baksteen opgetrokken, is geheel bepleisterd en wordt bedekt door een met leien belegd schilddak. De middenpartij en de hoeken worden geaccentueerd door lisenen en de gevel wordt afgesloten door een kroonlijst. Door haar ligging vormt de Waag een markant punt in het stadsbeeld.

De houten huizen in Paramaribo zijn sober van afwerking. Deuren, ramen en dakvensters zijn vaak nauwelijks van elkaar te onderscheiden. Hierin ligt het bijzondere van de bouwstijl. Alle houten huizen, zowel grote als kleine, zijn aan elkaar verwant en zijn ontworpen volgens eenzelfde basispatroon. Constructie en vormgeving gaan logisch samen. De royale stoepen, de symmetrische gevels, de voorname ingangspartijen, de hoge daken, de rustige kleuren, de fijn bewerkte details en de overzichtelijke plattegronden geven de houten huizen een geheel eigen karakter.

Het is moeilijk de binnenstad zonder de talrijke balkons voor te stellen. Toch werd pas halverwege de vorige eeuw de mogelijkheid ontdekt het huis koeler en daardoor prettiger bewoonbaar te maken door balkons tegen de gevels aan te brengen. Vele variaties zijn te vinden in de profielen van de houten balkkoppen, consoles en kolommen. De basementen van de dragende kolommen werden altijd in baksteen uitgevoerd en vergroerden vaak tot een geheel met de al aanwezige stoepen.

Ontbrekend beleid

Helaas toont Suriname weinig oog en gevoel voor de waarde van haar monumenten, die in de toekomst ook voor het aantrekken van toeristen belangrijk kunnen zijn. Overigens kampt het

land met een chronisch gebrek aan geld, materialen en gekwalificeerde arbeiders voor grootscheepse restauraties. Hierdoor zal de verpaupering doorgaan. Panden zullen verder vervallen of door verbouwingen worden verminkt. Ongecontroleerde nieuwbouw is mogelijk door gebrek aan wetgeving, bestemmingsplannen en visie. Weliswaar is een bouwvergunning vereist, maar de benodigde tekeningen kunnen door niet deskundige tekenaars vervaardigd worden. Door uitblijven van controle tijdens de bouw kan het uiteindelijke bouwwerk geheel afwijkend zijn van de ingediende tekeningen. Zo kan gedurende de bouw zonder problemen besloten worden tot het verhogen van het gebouw met een of meerdere verdiepingen. Dat daardoor bewoners van omringende bestaande woningen verstoken blijven van de voor dit klimaat zo belangrijke wind, zal de bouwers een zorg zijn. En de vraag of iets in het straatbeeld past, komt geheel niet aan de orde.

Visie, geld, kennis en inzet zijn nodig om het karakter van de stad en de nog aanwezige monumenten te redden. De wel aanwezige Monumentenzorg en Monumenten-commissie hebben eigenlijk niets in te brengen. De binnenstad moet minstens de status beschermd stadsgezicht krijgen om weerstand te kunnen bieden aan de oprukkende verpaupering en nieuwbouw. Naast gebrek aan waardering is geld het grootste probleem. Dit geldt overigens voor alle instanties in Suriname. De monumenten verdienen aandacht en onderhoud zeker wanneer het hout zo'n essentiële rol speelt zoals dat in Suriname het geval is.

Annette Lieth is free-lance architect en journalist te Haarlem



Eenvoudig versierde dragende kolom met fraai bewerkte consoles.